

Назва «брянські» (брянськими, брянська) у перші повоєнні роки була досить звичною і часто вживаною у нас. Я дуже добре пам'ятаю ті останні роки першої половини 20-го століття, в які проходило моє безрадісне, голодне й босоноге дитинство.

Уже в наші часи мені неодноразово доводилось спілкуватися з людьми, яких ми колись називали «брянськими». Якось у Радивиліві в очікуванні маршрутки я розговорився з літнього віку чоловіком, який представився як житель Митниці, але в мові його вловив деякі не властиві місцевому населенню акценти. Співрозмовник сказав, що він із тих «брянських», які в післявоєнні роки, рятуючись від голоду, опинились на теренах Західної України. Одружившись тут на вдіві фронтовика, став місцевим.

А один мій давній знайомий, житель Козина, весело відкач, який не так давно відійшов у вічність, міг при нагоді жартома поскаржитись знайомим, що дружина, коли свариться, завжди називає його «брянським», хоч за походженням він був із Дніпропетровщини. Вже зовсім недавно, розповідаючи по радіо про голодомор 1946-47 років, академік, наш земляк із Млинівщини М. Жулинський теж не проминув згадати про так званих «брянських».

То хто ж вони, «брянські»? Як відомо, український народ протягом планування так званої совдепії (радянської влади) пережив три голодомори: 1921 – 1922 років, 1932 – 1933 і 1946 – 1947. Найжахливішим був голодомор 1932 – 1933 років. Саме тоді українські селяни вимирали від голоду цілими селами, а ешелони вагонів із українською пшеницею котилися на захід, у фашистську Німеччину, саме тоді Сталін прорік свої «знамениті» слова: «Життя стало краще, життя стало веселіше!» Тільки кому? Західноукраїнське населення, яке в цей час перебувало під владою Польщі, знаючи про страшний голод на Великій Україні, намагалось хоч як-небудь допомогти братам за Збручем. Проте комуністична влада відмовилась прийняти зібране зерно, заперечуючи існування голоду на Україні.

Якщо про голодомор 1932-33 років відомо широкому загалу до найменших подробиць і багато країн світу визнали його як геноцид проти українського народу, то про голодомор 1946 – 47 років ми й сьогодні маємо досить туманне уявлення. Про нього вважають за краще мовчати. Якщо й згадують, то як про голод,

розрукою і ніяких подорожів. Проте цим не прикрити вину тоталітарного сталінського режиму. Комуністичні ідеологи протягом усього післявоєнного періоду не переставали втовкмачувати в голови простих громадян, що радянський народ вижив і переміг у так званій Великій Вітчизняній війні тільки завдяки існуванню колгоспного ладу. Цю заявлену тезу нині повторюють сучасні комуністичні ортодокси.

Світова історія знає багато прикладів визначних перемог, і зовсім не пов'язаних з колективною власністю на землю та

а ті крихти, що залишались, ділили в кінці року серед колгоспників, згідно з заробленими трудовими.

Після війни в колгоспах не залишилось ні насіннєвого фонду, ні засобів для обробки землі. Колективне добро завжди в народі асоціювалось з нічийним, тому в часи лихоліть воно залишалось недоглянутим, занедбаним, розкраденим. До нього хто тільки міг прикладав свої «нечисті руки».

Німецьких окупантів теж влаштовували колгоспи. Їм було набагато простіше збирати «данину» з великих «колективних

З НЕДАВНЬОГО МИНУЛОГО КРАЮ

ЙШЛИ СЕЛОМ «БРЯНСЬКІ» А ЇХНІ ДІТИ І ВНУКИ КРИЧАТЬ: «БАНДЕРІВЩИНА НЕ ПРОЙДЕ!»

засоби її обробки. Як виживав простий люд під час війни в тилу, постараюсь показати на прикладі родини, яка напередодні війни за любов до України була вивезена до північного Казахстану і працювала там у колгоспі протягом війни.

«Для нас було великим святом, коли щось здихало в господарстві: віл, кінь чи корова. Тоді ми вдосталь наїдалися м'яса. А ще свої потреби в м'ясі ми задовольняли горобцями, які від лютого холоду замерзали на льоту, падали на землю. Ми їх підбирали, настромлювали на палочки, обсмажували на вогні і в такому вигляді споживали, рятуючись від чергового голоду», – розповідали мені ще й нині живі свідки тієї трагедії.

За сталінського режиму «посягання» на соціалістичну власність суворо переслідувалось, діяв закон, за яким за «вкрадені» три колоски можна було «загриміти під фанфари». Це вже значно пізніше, в часи «хрущовської відлиги», можна було щось «прихватити» з колгоспу з собою додому. Колгоспи, які були створені примусово з розкуркулюванням заможного селянства і з подальшим його виселенням у відділені райони Сибіру та Далекого Сходу, були однією з вагомих причин обох голодоморів. Адже там, де селяни вели господарство одноосібно, тобто в західних областях України, такого тотального й спустошливого голоду не було ні в тридцяті, ні в сорокові роки. Хоч колгоспи і не були за законом державними підприємствами, держава їх опікувала і розпоряджалася їх майном на свій розсуд. Майже весь зібраний у колгоспі врожай ішов як обов'язкові поставки

господарств», ніж з окремих дрібних та бідних селянських володінь. З усього цього випливає: твердження про те, що народ вижив і переміг у війні з ворогом завдяки існуванню в країні колгоспного ладу, не має під собою ніяких підстав.

Перемога була здобута ціною неймовірних зусиль і страждань усього радянського народу, неоправданих людських жертв. Порівняймо офіційні цифри, опубліковані вже в останні роки існування Радянського Союзу. Переможена фашистська Німеччина втратила у війні 6,5 мільйона своїх громадян. Переможець – Радянський Союз – аж 27 мільйонів. І це ще не все. Деякі сучасні експерти збільшують останню цифру до 40 мільйонів.

Поняття війни і голоду взаємопов'язані. Проте жадана перемога не привела до суттєвого поліпшення рівня життя. Навпаки – вслід за перемогою розпочався тотальний післявоєнний голод, який охопив не тільки Україну, але й велику територію центральної Росії. Так що стверджувати, що голодомор 1946-47 років був суто українським, означає не що інше, як говорити напівправду. Сталінський режим взагалі не проявляв любові до селянства будь-якої нації, вважаючи його своїм класовим ворогом. У ті часи серед селян-колгоспників зародилась і поширювалась така форма жартівливого привітання: «Дармо робиш – правду кажеш!», замість «Доброго дня!».

Пам'ятаю весну 46-го, у наш двір зайшло декілька чужих людей. Вони просили хоч трішечки зерна. Моя мати запитала, звідки вони

повідь.

Маси напівголодних людей вирушали з колгоспного «раю» туди, де ще не було колгоспів, рятуючись від насуваючої голодної смерті. Вони добирались на захід України хто на чому, але переважно на «товарняках», сидячи прямо на вугіллі чи камінні у відкритих напіввагонах чи на залізничних платформах. Мандруючи від села до села, від двору до двору, просячи милостиню, поступово, кілограм за кілограмом наповнювали свої мішки й торби і таким же транспортом повер-

талися додому. Нам, дітям повоєнного часу, що пасли худобу біля залізниці, не раз доводилося спостерігати такі картини, коли люди їхали на платформах з порожніми мішками, а назад верталися з повними. Заради правди мушу сказати, що не всі з таких приїжджих розраховували на великодушну щедрість місцевих селян. Багато хто з них прихоплювали з собою старі речі, щоб обмінити на зерно.

Вояжі на товарняках тривали протягом обох голодних років. Адже, на відміну від 33-го, кордону по Збручу вже не було, а за проїзд грошей ніхто не вимагав. Так що всі, хто хотіли, подорожували.

Чому так сталося, що в похід за хлібом першими вирушили саме представники Брянщини, пояснити важко. Ймовірно, це була одна з найбільш розрахованих російських областей, тому раніше й відчула дошкульний голод. Слідом за «брянськими» стали приїздити смоленські, калузькі, орловські, чернігівські, київські, вінницькі, житомирські, жителі інших місцевостей. Та все це вже не мало суттєвого значення. Перша назва – «брянські» – міцно закарбувалась в пам'яті нашого народу.

Вже мало хто цікавився, звідки ті люди, – всі добре знали: селом ходять «брянські». Таким чином слово набуло значення людей, що прибули з голодного краю рятувати себе і свої сім'ї. Багато хто з цих бідолах наймалися на сезонні роботи в одноосібні господарства.

Не можу похвалитися, що нам, місцевим, у ті роки жилося аж надто солодко. Але ми мали хліб і намагались щось мати й до

молоти вручну на жорнах. Я дивуюся своїм батькам та їхній працездатності: як можна було в голодні роки прогудувати сім'ю з 8-ми душ, маючи в господарстві всього 3,6 га орної землі, не отримуючи від більшовицької держави жодної допомоги. А держава ще й зобов'язувала виконувати поставки зерна, м'яса, молока, сплачувати різні податки й страховки, підписуватись на позику. І в такому екстремі життя нам довелося прийняти в свою родину ще одну душу – «брянську», Тетяну Неженцову, яка прибилась із Сумської області і напросилась доглядати мого 1-річного братика.

У ті роки «брянських» можна було бачити скрізь. Особливо багато їх збиралось на багатолюдних базарах районних містечок і міст. Базар у тодішньому райцентрі Козин був спочатку поблизу польського цвинтаря (територія колишнього сільського споживтовариства), згодом його перенесли в район єврейського кладовища, де він є й нині. У Козині «брянські» торгували старими речами хатнього вжитку, поношеним одягом і взуттям та дрібними виробами кустарного домашнього виготовлення. Особливо мені запам'яталися чуні – саморобні глибокі галоші, склеєні з гуми автомобільних камер, і ватні валянки до них. «Брянські» продавали і самі були взуті в чуні у зимову пору. Це вони принесли гасло: «Спасибі Сталіну-грузину, що «обув» нас у резину».

«Брянські», що ходили від села до села, мусили й десь відпочивати. Такі гості часто потрапляли й у нашу багатодітну сім'ю. Мої сердечні й жалісливі батьки не відмовляли їм у гостинності і ділились із ними своєю нехитрою соломою. І це при тому, що вся родина спала в одній кімнатці на двох дерев'яних ліжках, вистелених соломою, правда, в запасі була ще піч. Я не погрішу проти істини, якщо скажу: з гостинністю «брянських» приймали всюди на Західній Україні.

Але добро швидко забувається. Інакше чому ж нас на сході та півдні України, не кажучи про Росію, досі злісно називають бандерівцями, а не, скажімо, волинцями чи волинцями? Діти й онуки тих, кого наші батьки свого часу рятували від голоду, нині на весь голос кричать, що «бандерівщина не пройде!». Уже, бачите, забулося, як їхні батьки були «брянськими».

Андрій МЕЛЬНИЧУК,
громадський кореспондент "Прапора перемоги", житель с.Гранівки.

Прапор перемоги - 2008 - 10 жовтня